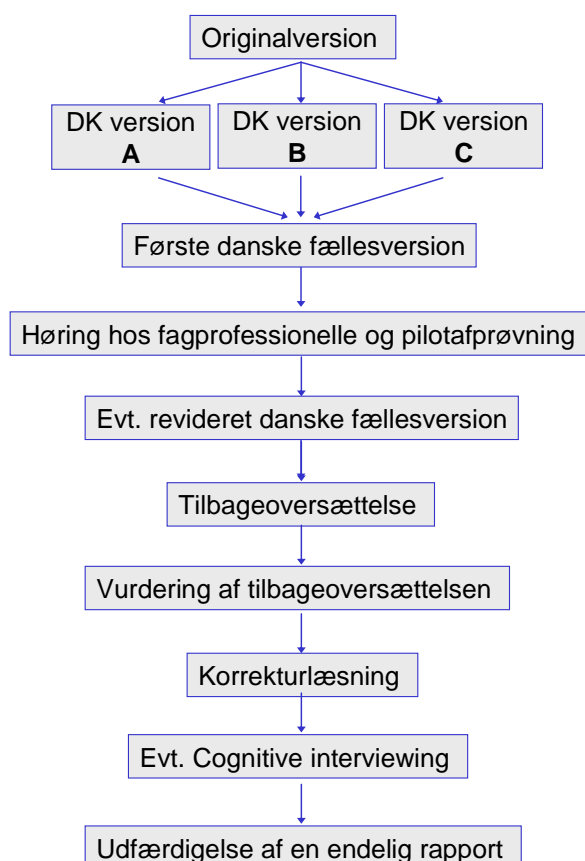

Procedure for oversættelse af udenlandsk måleredskab

Der er internationalt enighed om, at det overordnede mål for oversættelse af udenlandske måleredskaber er, at den ny version skal være konceptuelt ækvivalent med originalen og relevant i forhold til "den nye" kultur. Derimod er der ikke konsensus om den bedste oversættelsesprocedure.

Litteratur vedrørende oversættelse af måleredskaber har hovedsageligt vedrørt målinger af livskvalitet, hvor semantiske og kulturelle forskelle lande imellem kan have helt afgørende betydning, og hvor en dårlig oversættelse kan betyde, at spørgeskemabesvarelsenerne bliver ubrugelige. Det er klart, at korrekt oversættelse af spørgeskemaer er helt afgørende, men også når det gælder oversættelse af manualer og andet, hvor der indgår instruktion til testere og/eller testpersoner, er det afgørende med en god oversættelse.

Nedenstående gennemgang af en anbefalet oversættelsesprocedure er hovedsageligt baseret på artiklen *Wild D. et al. Value in Health 2005;8:94-104*. Artiklen giver anbefalinger om god oversættelsespraksis, der indeholder nogle basale elementer, men som også giver mulighed for en vis fleksibilitet. Desuden informerer artiklen om, hvilken risiko man løber, hvis man udelader et af elementerne. Disse er også gengivet nedenfor i bearbejdet form.

Figuren viser de enkelte faser i en oversættelsesprocedure

Faser i oversættelsesproces

1. Forberedelsen

Den hovedansvarlige for oversættelsen (herefter benævnt *den hovedansvarlige*) kontakter ophavsmanden (instrument developer) til måleinstrumentet (1) for at opnå godkendelse til at lave oversættelsen. Forinden har den hovedansvarlige sat sig ind i måleinstrumentets underliggende teorier eller hypoteser og måleinstrumentets *construct*. Når ophavsmanden kontaktes, har man samtidig mulighed for at stille opklarende spørgsmål til måleinstrumentets *construct*.

Dernæst skal der findes to og helst tre oversættere, som er tosprogede (originalsprog og dansk). Alle bør bo i Danmark, men det kan være en fordel, at den ene person har originalsproget som modersmål i forhold til at fange sproglige nuancer, som etniske danskere kan have svært ved.

Afgørende komponenter	Rationale	Hvem skal gøre det?	Hvad er risikoen, hvis man undlader det?
Få tilladelse til at anvende instrumentet.	1. For at respektere copyright	<i>Den hovedansvarlige</i> kontakter ophavsmanden	Tiltale for uautoriseret brug af copyright materiale
Bed ophavsmanden om at være behjælpelig under oversættelsesprocessen	Ophavsmanden kan afklare eventuelle uklarheder, og præcisere begreber/constructs bag de enkelte items. Dette vil styrke den konceptuelle ækvivalens mellem den danske version og originalversionen.	<i>Den hovedansvarlige</i> står for korrespondancen med ophavsmanden	Fejlfortolkning af elementer eller begreber
Finde kompetente oversættere		<i>Den hovedansvarlige</i>	

2. Oversættelse til dansk

Oversætterne laver hver især en dansk oversættelse uden at kommunikere med de andre. I denne proces prøver alle at forstå teksten og forholde sig til problemstillinger i forhold til den semantiske betydning af ord, vendinger, som er svære at oversætte, kulturelle problemstillinger og andet.

Afgørende komponenter	Rationale	Hvem skal gøre det?	Hvad er risikoen, hvis man undlader det?
Udarbejdelse af mindst to (helst tre) uafhængige oversættelser	Sammenligning af oversættelserne muliggør påvisning af fejl og forskellig fortolkning af elementer/tekst i originalversionen. Dette reducerer risikoen for bias i den endelige danske	<i>Den hovedansvarlige</i> og de to andre oversættere	En oversættelse som i for stort omfang reflekterer en enkelt persons ordvalg og skrivestil

	version.		
Forklaring af begreber	At give entydige forklaringer af grundlæggende begreber, så oversættelserne reflekterer den konceptuelle betydning spørgsmål/instruktioner snarere end at være en ordret oversættelse	Det er <i>den hovedansvarliges</i> opgave, at sikre, at oversættelserne er formuleret i et almindeligt sprog, som er let forståeligt for almindelige lægfolk. I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at formuleringer tilpasses bestemte uddannelsesniveauer og aldersgrupper.	Manglende begrebsmæssig ækvivalens i oversættelsen pga. fejlfortolkning af tekst.

3. En fælles dansk oversættelse

Oversætterne mødes og sammenholder de forskellige oversættelser. Erfaringen viser, at oversættelserne kan være temmelig forskellige selv ved umiddelbart meget enkle formuleringer. Det betyder også, at man kommer til at diskutere mange problemstillinger og kommer til at vende de fleste begreber. Ofte må man kontakte ophavsmanden for at få afklaret opståede spørgsmål, før den første fælles danske version kan færdiggøres.

Kulturelle forskelle mellem oprindelseslandet og Danmark kan betyde, at man må lave kulturelle tilpasninger i den danske version. Her er det helt afgørende, at man kontakter ophavsmanden for at forklare baggrunden for, at et item er ændret og sikre sig, at målemetodens *construct* er bevaret.

Afgørende komponenter	Rationale	Hvem skal gøre det?	Hvad er risikoen, hvis man undlader det?
Udarbejde en fælles dansk version	For at opnå enighed om en fælles version, skal uoverensstemmelser mellem de uafhængige oversættelser løses. Det kræver at der opnås enighed på tværs af de enkelte oversætteres vanlige udtryksmåder og præferencer.	I tilfælde hvor det ikke er muligt at finde en fælles ordlyd, kan <i>den hovedansvarlige</i> være nødt til at inddrage andre med ekspertise indenfor det pågældende område	Den danske version kan være behæftet med fejlfortolkninger

4. Høring hos fagprofessionelle og pilotafprøvning i målgruppen

Den danske version sendes i høring hos fagprofessionelle for at få deres umiddelbare vurdering.

Tilbagemeldingerne kan betyde, at man er nødt til at revidere den danske version, før den afprøves på 10-20 personer i målgruppen. Drejer det sig om en objektiv test, vil der ofte komme spørgsmål vedrørende instruktioner, fortolkning af resultater og lignende. Drejer det sig om et spørgeskema er det helt afgørende at personerne fra målgruppen melder tilbage, hvis de har

svært ved at forstå spørgsmålene eller har svært ved at vælge en svarkategori. Har man ændret formuleringer, fordi en direkte oversættelse ikke er mulig, er det vigtigt at få tilbagemelding om, hvordan testpersonerne forstår netop dette/de spørgsmål.

På baggrund af tilbagemeldingerne må den danske version ofte revideres (evt. efter konferering med ophavsmanden), og hvis der er lavet omfattende ændringer, bør den reviderede version sendes i ny høring og afprøves i målgruppen.

5. Tilbageoversættelse

Når den danske version skønnes færdig, skal den tilbageoversættes af en professionel oversætter (hvis modersmål er originalsproget), som 1) ikke er sundhedsprofessionel, og som derfor ikke har kendskab til fagområdet, og 2) som ikke har set originalversionen. Hvis det drejer sig om en testmanual til fysioterapeuter, hvor der alene indgår yderst begrænset instruktion til testpersonen, kan kravet om en ikke-sundhedsprofessionel oversætter eventuelt fraviges, selv om det ikke anbefales.

Oversættelsen skal i videst muligt omfang være direkte, dvs. ord til ord, og denne tilbageoversættelse kan afsløre uventede og uhensigtsmæssige betydninger og fortolkninger i den danske version.

6. Vurdering af tilbageoversættelsen

Tilbageoversættelsen sendes til ophavsmanden sammen med en beskrivelse af oversættelsesprocessen og begrundelsen for ændringer i ordlyd (også selv om dette har været konfereret med ophavsmanden undervejs). Ordlyden i tilbageoversættelsen vil altid være forskellig fra originalen, men ophavsmanden skal vurdere, om den danske version af måleinstrumentet vil give information om de samme egenskaber som original versionen. Hvis det er tilfældet kan den danske version godkendes. Hvis ikke må den danske version revideres.

Når den danske version er godkendt, kan man kalde målemetoden ved dens originale navn. Derefter bør reliabilitet og validitet af den danske version undersøges.

Afgørende komponenter	Rationale	Hvem skal gøre det?	Hvad er risikoen, hvis man undlader det?
Vurdering af tilbageoversættelsen i forhold til den originale version	For at sikre konceptuel ækvivalens i oversættelsen	Ophavsmanden vurderer tilbageoversættelsen og konfererer eventuelle problemstillinger med <i>den hovedansvarlige</i>	At der er fejltilbageoversættelse eller manglende konceptuel ækvivalens mellem originalversionen og den danske version.

7. Harmonisering af oversættelser

Det er afgørende at harmonisere på tværs af forskellige oversættelser for at sikre validitet på tværs af landegrænser og dermed give mulighed for pålidelig pooling af data fra forskellige lande. Der foreligger ingen klare retningslinjer for, hvordan dette skal gøres.

Som eksempel på procedure kan nævnes, den der blev anvendt i forhold til måleinstrumentet Falls efficacy International. Her mødtes de ansvarlige oversættere fra England, Tyskland, Holland, Danmark og Schweiz undervejs i oversættelsesprocessen for at sikre en harmonisering, og efterfølgende blev det gennemført et valideringsstudie med deltagere fra England, Tyskland og Holland (*Kempen GIJM et al. Disabil Rehabil, 29:2, 155-62*), som dokumenterede, at de psykometriske egenskaber var ens i de tre lande.

8. Cognitive interviewing og vurdering af resultaterne

Cognitive interviewing (individuelle interviews) gennemføres kun, når det drejer sig om spørgeskemaer, og anvendes til at identificere årsager til fejlagtige besvarelser. Her udvælges et antal repræsentanter (respondenter) fra målgruppen.

Metoden fokuserer på de kognitive processer, som respondenterne bruger ved besvarelse af spørgsmål. Dette omfatter: Hvad tror respondenterne, at der spørges om? Hvilken betydning tillægger respondenterne enkelte ord og sætninger? Hvilke typer information har respondenterne behov for at huske, for at kunne besvare de enkelte spørgsmål? Hvilke strategier bruger respondenterne (eksakte oplysninger eller skøn)? Anstrenger respondenterne sig tilstrækkeligt for at afgive korrekte informationer? Virker det som om respondenterne svarer ærligt eller ”pynter han/hun på virkeligheden”? Kan respondenterne finde en svarkategori, som passer til hans/hendes svar? Cognitive interviewing kan gennemføres på forskellige måder.

10. Korrekturlæsning

Korrekturlæsning af den endelige oversættelse bør altid gennemføres, så man sikrer sig, at eventuelle mindre fejl er rettet, før den danske version tages i anvendelse.

11. Udfærdigelse af en endelig rapport

Afslutningsvist udfærdiger den ansvarlige for oversættelsen en rapport, som beskriver, hvordan oversættelsen blev foretaget inklusive en beskrivelse af overvejelser og beslutninger i forhold til de enkelte items/delelementer.

Afgørende komponenter	Rationale	Hvem skal gøre det?	Hvad er risikoen, hvis man undlader det?
Rapporten beskriver, hvordan oversættelsen blev foretaget	For klart at beskrive baggrunden for valg af oversættelse/kulturelle adaptationer osv. Dette er essentielt for at fremtidige oversættelser kan blive harmoniserede med eksisterende oversættelser	<i>Den hovedansvarlige</i> skriver den endelige rapport, som indeholder en overordnet beskrivelse af oversættelsesmetoden samt en beskrivelse af overvejelser og beslutninger i forhold til hvert enkelt item.	At den danske version ikke bliver anvendt, fordi andre ikke ved om oversættelsen er af tilstrækkelig høj kvalitet. At efterfølgende oversættelser ikke i tilstrækkelig grad bliver harmoniseret med eksisterende oversættelser

Litteratur

Acquadro C, Conway K, Hareendran A, Aaronson N; European Regulatory Issues and Quality of Life Assessment (ERIQA) Group. Literature review of methods to translate health-related quality of life questionnaires for use in multinational clinical trials. *Value Health*. 2008 May-Jun;11(3):509-21.

Beaton DE, Bombardier C, Guillemin F, Ferraz MB. Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine* 2000; 25: 3186-3191. Cohen J (1988). Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences (second ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Beaton D, Bombardier C, Guillemin F, Ferraz MB. Recommendations for the Cross-Cultural Adaptation of Health Status Measures. American Academy of Orthopaedic Surgeons Institute for Work & Health, 2002.

COSMIN (**C**onsensus-based **S**tandards for the selection of health **M**easurement **I**nstruments)

<http://www.cosmin.nl/>

Swaine-Verdier A, Doward LC, Hagell P, Thorsen H, McKenna SP. Adapting quality of life instruments. *Value Health*. 2004 Sep-Oct;7 Suppl 1:S27-30.

Wild D, MSc, Grove A, Martin M, Eremenco S, McElroy S, Verjee-Lorenz A, Erikson P. Principles of Good Practice for the Translation and Cultural Adaptation Process for Patient-Reported Outcomes (PRO)Measures: Report of the ISPOR Task Force for Translation and Cultural Adaptation. *Value Health* 2005;8:94-104.